

הערכת אוריינות מידע בקרב סטודנטים מתחילים במכללה בישראל

רבקה גרינברג	זהבה סנטו	אפרת פיטרסה
אוניברסיטת חיפה	המכללה האקדמית גליל מערבי	המכללה האקדמית גליל מערבי
riki@univ.haifa.ac.il	zahavas@wgalil.ac.il	efratp@wgalil.ac.il

Information Literacy Skills Evaluation among First Year Students' in an Israeli College

Efrat Pieterse	Zahava Santo	Rivka Grinberg
Western Galilee College	Western Galilee College	University of Haifa

Abstract

Information literacy is an essential proficiency to succeed in academic studies, whilst many first year students find it hard to efficiently use information sources and to develop academic information literacy for their studies. The study reports findings from an academic college first year students' evaluation of their information skills according to Shapiro and Hughes (1996) and Wan Ng (2012) information literacy models. The population of the study is characterized by multicultural and multilingual students and as such they present some interesting insights on the differences between demographic groups. The students ranked their technological skills and their information search skills as average. The study found that in the beginning of their studies, Hebrew speaking students prefers digital sources and Arabic speaking students prefer print sources. The study also supports previous studies in the subject about Arabic speaking students need for more mediation in information literacy characteristics, than Hebrew speaking students.

Keywords: Information literacy, Higher Education, Arab/Hebrew speaking.

תקציר

אוריינות מידע היא מרכיב מרכזי ומהותי בתהליך הלמידה האקדמית. עם זאת סטודנטים רבים בתחילת דרכם, חווים קשיים בשימוש בכלי המידע העומדים לרשותם ובפיתוח אוריינות מידע אקדמית לצורך לימודיהם. המחקר נערך על אוכלוסייה רב-תרבותית ורב-לשונית, של סטודנטים בתחילת לימודיהם במכללה אקדמית, במטרה למפות תפיסה והערכה עצמית של ממדים מרכזיים באוריינות מידע על פי שילוב בין שני המודלים של Wan Ng (2012) ושל Shapiro & Hughes (1996). נבדק גם האם יש פער דיגיטלי בין הסטודנטים אך במחקר זה לא נמצאו לכך סימוכין. כמו כן נבדקו השפעות של מאפיינים דמוגרפיים, בעיקר שפת הדיבור העיקרית של הסטודנטים- עברית או ערבית. הסטודנטים דרגו את הידע הטכנולוגי שלהם באופן ממוצע וכך גם את מיומנותם בחיפוש מידע. נמצא כי יש הבדל בהעדפה של סטודנטים דוברי עברית לקריאה וצריכת מידע באופן דיגיטלי לעומת דוברי הערבית המעדיפים, לפחות בתחילת לימודיהם, לקרוא ולצרוך מידע בדפוס. כמו כן נמצא שסטודנטים דוברי ערבית נזקקים ליותר תיווך מאשר דוברי העברית בכל רמות אוריינות המידע.

מילות מפתח: אוריינות מידע, השכלה גבוהה, דוברי עברית/ערבית.

מבוא

אוריינות מידע היא מרכיב מרכזי ומהותי בתהליך הלמידה האקדמית. עם זאת, רבים מדווחים שסטודנטים בתחילת דרכם, חווים קשיים בשימוש בכלי המידע העומדים לרשותם ובפיתוח אוריינות מידע אקדמית לצורך לימודיהם (Chen & Chengalur-Smith, 2009; Price, Becker, Clark, & Collins, 2011). פיתוח אוריינות מידע בשלבים הראשונים ללימודים, היא גורם חשוב ויש הטוענים גם קריטי, ביכולת הלמידה ובהצלחה האקדמית של סטודנטים. בנוסף על כך היא נחשבת ככלי מרכזי בהתמודדות עם תופעת היצף המידע (Tury, Robinson & Bawden, 2015; Hemp, 2009).

משרד החינוך בישראל מכיר אף הוא בחשיבות הנושא ומטמיע תכניות ללימוד מיומנויות מידע החל מכיתות בית הספר היסודי (אתר משרד החינוך; וידיסלבסקי, פלד ופבסטר, 2010).

האם סטודנטים צעירים שנולדו לעידן המידע הדיגיטלי ולאינטרנט, ה"ילידים הדיגיטלים" על פי פרנסקי (Prensky, 2001) הם אורייני מידע? האם הם יודעים לחפש, למצוא ולטפל גם במידע אקדמי-פורמאלי והאם יש צורך ללמדם מיומנויות מידע? דיונים ומחקרים רבים עוסקים בשאלה זו בנסיון להגדיר מהי אוריינות המידע הנדרשת להצלחה בלימודים, ומה המיומנויות איתן מגיעים הסטודנטים ללימודים במכללה או באוניברסיטה (בין היתר, Bennett, Maton & Kerwin, 2008; Ng, 2012; Lwehabura, 2016).

מחקר זה מהווה פיילוט למחקר רחב יותר שמטרתו לזהות מהי אוריינות המידע של סטודנטים יהודים וערבים בפריפריה, בתחילת לימודיהם האקדמיים.

אוריינות מידע

המושג אוריינות (Literacy) נטבע במקור לצורך הגדרת היכולת לקרוא ולכתוב (במילון Merriam-Webster), אולם הדיגיטציה שחלה בדרכי הלימוד, היצירה, הצריכה וההפצה של מידע והשינוי בסדרי הגודל של כמות המידע הזמינה לכל אדם, חייבה הרחבה של מושג האוריינות. החל משנות השבעים נטבע המושג אוריינות דיגיטלית וההגדרות הרבות שניתנו לו מקיפות את כל תחומי החיים – קליטת מידע, הבנה רגשית וחברתית במרחב הדיגיטלי ועוד (בין היתר, Doyle, 1994; Eshet, 2004; Mioduser, Nachmias, & Forkosh-Baruch, 2008; Kurtz & Peled, 2016). גופים העוסקים במידע כמו ספריות אקדמיות ומחלקות ללימודי מידע (Information Science) מתמקדות בהגדרת המיומנויות הנחוצות לטיפול במידע קרי: זיהוי, חיפוש, הערכת המידע ומיומנויות השימוש בו לצורך יצירת מידע חדש (ACRL, 2010; Hague & Payton, 2011).

ארגון הספריות האמריקאיות מגדיר אוריינות מידע כסט הכרחי של יכולות זיהוי, איתור, הערכה ביקורתית ושימוש יעיל במידע (ALA, 2014). תקן אוריינות המידע שנכתב על ידי איגוד ספריות המחקר במכללות בארה"ב (ACRL, 2010) והפך לתקן המקובל בעולם, מתאר את כישורי הטיפול במידע הנדרשים מסטודנט הלומד באקדמיה ומגדיר אוריינות מידע באמצעות חמש המיומנויות הבאות:

זיהוי הצורך: הגדרת סוג והיקף המידע הנדרש.

מיומנויות חיפוש: השגת המידע הדרוש בצורה אפקטיבית ויעילה.

הערכת המידע: הערכת איכות התוכן, התאמתו למשימה הנדרשת והערכת מקורותיו מתוך מחשבה ביקורתית.

שימוש במידע: באופן יעיל ותוך שילוב בין מספר מקורות ליצירת תובנות ובסיס ידע חדש.

הבנה של סוגיות חברתיות ומוסריות של שימוש במידע (Leichner et al., 2014; ACRL, 2000).

הוראת אוריינות מידע

האם ניתן ללמד ילדים דיגיטליים אוריינות דיגיטלית? שואל ואן אנגי (Ng, 2012) שאלה רטורית ועונה עליה בחיוב. הוא מציע מודל רכישת אוריינות המתבסס על 3 תחומים עיקריים: רגשי/חברתי, טכנולוגי וקוגניטיבי. מודל דומה מציעים שפירו ויוז (Shapiro & Hughes, 1996) ומפרטים את הפעולות הנדרשות ליישומן בבניית הקוריקולום. המחקר מתבסס על השילוב בין שני המודלים ומאפשר מיון והגדרה ממוקדים של מטרות הלמידה להוראת אוריינות מידע במטרה להשיג את חמש המיומנויות שהוזכרו למעלה ואלו הם:

הממד הטכנולוגי; מתייחס לעמדה כלפי השימוש בכלים דיגיטליים ולכישורי למידה ושימוש במחשב, כולל היכולת ותחושת המסוגלות לפתור בעיות טכניות פשוטות, כולל היכולת לאמץ טכנולוגיות חדשות לצורך פתרון בעיות.

הממד הקוגניטיבי: מתייחס ליכולת לחשוב באופן ביקורתי במהלך חיפוש מידע (Kong, 2014). הפרט צריך להיות בעל יכולת לפענח מידע מבוסס טקסט, תמונה או אודיו, מפות ודגמים וכמובן לדעת לשלב ביניהם. הממד הקוגניטיבי כולל:

אוריינות מקורות: היכולת להבין את מקור התוכן והפורמט של המידע

אוריינות מחקרית: היכולת לחפש ולהשתמש במידע לביצוע מטלות מחקר

אוריינות ביקורתית: היכולת להעריך את האיכות וההתאמה של מקורות מידע

הממד החברתי מתייחס להבנת ההקשר החברתי כגון שיתוף וכללי השימוש הנאות במידע לרבות סוגיות כמו העתקת עבודות (Ng, 2012; Shapiro & Hughes, 1996; Peters & Frankoff, 2014).

סטודנטים ישראלים

האוכלוסייה בישראל כוללת מספר קבוצות אתניות גדולות: ישראלים יהודים ילידי הארץ ששפתם העיקרית עברית, וישראלים ערבים ילידי הארץ ששפתם העיקרית ערבית. קבוצה נוספת הם עולים מארצות שונות (Greenberg & Bar-Ilan, 2014). היהודים, מהווים 75% מכלל האוכלוסייה, וערביי ישראל, מהווים 21% מכלל האוכלוסייה וחלקם באוכלוסיית הסטודנטים בישראל 14.3% (הלמ"ס, 2016). במחוז צפון של ישראל, הפריפריה בה ממוקמת המכללה, מונים ערביי ישראל 53% מתוך כלל האוכלוסייה ומהווים רוב. (דו"ח הלמ"ס, 2011).

הסטודנטים הישראליים-ערבים הם מוסלמים, דרוזים או נוצרים ושפת אמם היא ערבית. הרוב מגיע מרקע מסורתי ועליו להתמודד לא רק עם קשיים לשוניים אלא גם עם מערכת ערכים שונה. תרבות היא גורם קריטי המשפיע על הדרך בה אנשים מקבלים, מגיבים, ומשתמשים במידע (Chai, 2008). מחקרי אוריינות מידע מראים כי שוני תרבותי משפיע על דרכי השימוש בו (Yoo & Huang, 2011). בנוסף, סטודנטים הלומדים בשפה שאינה שפת אם נדרשים למאמץ נוסף כדי לפענח מידע אקדמי.

אוכלוסיית הסטודנטים הערבים לומדת ברובה בבית ספר יסודי ותיכון בשפת האם שלהם, ערבית (חי & שוהם, 2012; Gonen, et al, 2016). המעבר למכללה הוא מעבר קיצוני מהסביבה דוברת הערבית לסביבה דוברת עברית ולתרבות אקדמית שונה מזו הנהוגה בבית הספר בו למדו, ולפיכך יש להם קושי להשתלב במערכת האקדמית. גרינברג ובר-אילן (Greenberg & Bar-Ilan, 2014) מצאו כי סטודנטים ערבים נוטים להשתמש בשירותי הספרייה האקדמית יותר מאשר סטודנטים יהודים ואף נוטים לחפש ולאחזר את מקורות המידע שלהם דרך הספרייה.

שאלות המחקר

1. כיצד תופסים ומעריכים סטודנטים בתחילת לימודיהם את כישורי אוריינות המידע שלהם?
 - א. האם הם יודעים להשתמש בכלים של טכנולוגיית מידע ומהי עמדתם כלפי השימוש בה?
 - ב. כיצד הם מעריכים את יכולתם לחפש ולהשיג מידע באופן עצמאי?
 - ג. האם הם ביקורתיים כלפי מקורות המידע שהם צורכים לשימוש בלימודים?
 - ד. האם סטודנטים בתחילת לימודיהם מודעים להתנהגות מידע ולסוגיות חברתיות המקובלות בעולם האקדמי?
2. האם קיים פער דיגיטלי בין הסטודנטים ומהי השפעתו על תפיסת האוריינות של הסטודנט?

בכל אחת מהשאלות נבדקו ההבדלים בין סטודנטים דוברי עברית לדוברי ערבית כשפה עיקרית.

מתודולוגיה

המחקר הוא מחקר כמותני שנערך בקרב 95 סטודנטים בחוג הרב-תחומי בשנה הראשונה ללימודיהם במכללה אקדמית בפריפריה, במסגרת הקורס הסמסטרילי "מאגרי מידע עסקיים וכלכליים". הקורס עוסק בעיקר בהקניית מיומנויות מידע ומתקיים ברובו באופן מקוון. הלימוד בו מתבצע באופן מקוון, באמצעות אתר קורס מבוסס טקסטים ומטלות ותקשורת בפורום ובאימיילים.

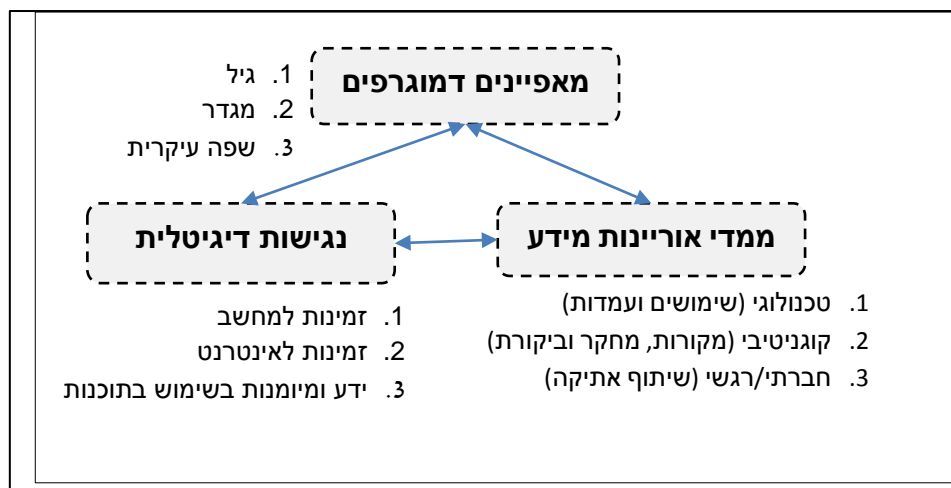
לצורך המחקר נבנה שאלון ייעודי המורכב משלושה חלקים מרכזיים (איור 1):

מאפיינים דמוגרפיים: גיל, מגדר ושפה עיקרית (עברית/ ערבית/ אחר)

נגישות דיגיטלית מידת הנגישות של הסטודנטים למחשב, ולאיינטרנט בביתו ומידת היכרותם.

ממדי אוריינות מידע חלק זה בשאלון נבנה על בסיס הגדרות תיאורטיות של אוריינות מידע כפי שתואר בסקירת הספרות והתבסס באופן חלקי על המודל של ואן אנגי ושל יוז ושפירו (Ng, 2012; Shapiro & Hughes, 1996). חלק זה בשאלון בנוי מ- 29 היגדים שעל המשיבים לדרג את מידת ההסכמה עימם על סולם ליקרט 5-1. ההיגדים מתארים סיטואציות מתחום המידע ב 3 הממדים כאשר בכל ממד יש תת חלוקה על פי תחומיו.

איסוף הנתונים נערך באמצעות שאלונים מודפסים שחולקו בשיעור הראשון של הקורס בסמסטר ב'.

איור 1. משתני המחקר

ממצאים

השאלון תוקף בין 3 שופטים ומידת המהימנות שלו נמצאה טובה ($\alpha = .712$). הממצאים נאספו ונותחו בהתאם לשאלות המחקר.

מאפיינים דמוגרפיים

מגדר: נשים מהוות את רוב אוכלוסיית הקורס. 81% נשים ו-19% גברים מתוך כלל הנחקרים ($n = 95$ מתוכם $f = 77$ $m = 18$).

שפה עיקרית: רוב הסטודנטים (73%) הם ערבים ושפתם העיקרית ערבית. רבע מכלל הסטודנטים (25%) יהודים ששפתם העיקרית עברית, מיעוט זניח (3.4%) ציינו רוסית כשפה עיקרית, אך לימודיהם בארץ בבית הספר התקיימו בעברית.

גיל: רוב הסטודנטים מתחת לגיל 23 (64.1%), 17.4% מהסטודנטים בני 24-27, 7.6% הם בגיל 28-32 ו-10.9% בני 33 ויותר.

השוואה בין קבוצת גיל ושפה עיקרית (טבלה 1) מראה שבקבוצת הצעירים מתחת לגיל 23 רוב הסטודנטים הם ערבים (88.1%) ורק מיעוטם יהודים (11.9%). באוכלוסיית הסטודנטים הערבים, זוהי קבוצת הרוב (78.8%). מעטים מהם מגיעים ללמוד בגיל מבוגר יותר. 4.5% מבין הסטודנטים הערבים הם בקבוצת הגיל 28-33, ורק 2% מעל גיל 33. בקרב הסטודנטים דוברי עברית 30.4% צעירים מגיל 23, 30.4% בקבוצת הגיל 24-27 (ניתן להסבר על ידי השירות הצבאי, שנת שירות ו"טיול בחו"ל") ו-26.1% הם בני 33 או יותר.

נמצאו רק 3 סטודנטים דוברי רוסית, 2 בני 33 ויותר ואחד בקבוצת 27-32. לא התייחסנו בהמשך לקבוצה זו משום ייצוגם הנמוך באוכלוסייה הנחקרת.

טבלה 1. התפלגות שפה עיקרית מול קבוצת גיל

סה"כ	קבוצת גיל				% מתוך	שפה עיקרית
	מעל 33	בין 28-32	בין 24-27	עד 23		
100%	26.1%	13%	30.4%	30.4%	שפה עיקרית	עברית
25%	60%	42.9%	43.8%	11.9%	קבוצת גיל	
100%	3%	4.5%	13.6%	78.8%	שפה עיקרית	ערבית
72%	20%	42.9%	56.2%	88%	קבוצת גיל	
100%	66.7%	33.3%			שפה עיקרית	רוסית
3%	20%	14.3%			קבוצת גיל	
100%	10.9%	7.6%	17.4%	64%	שפה עיקרית	סה"כ
100%	100%	100%	100%	100%	קבוצת גיל	

שאלה 1: אוריינות מידע

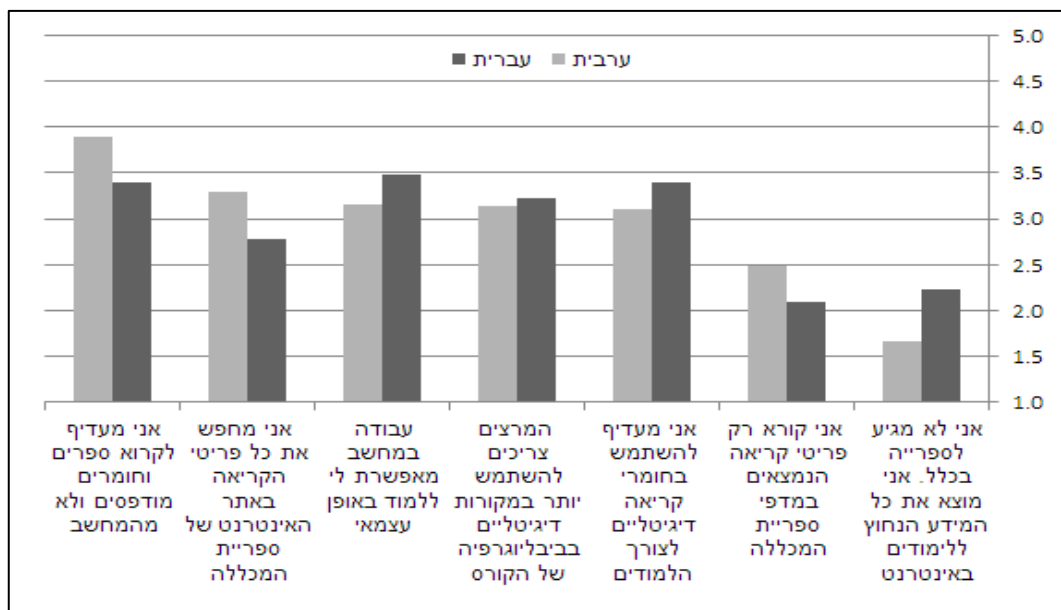
כיצד תופסים ומעריכים סטודנטים בתחילת לימודיהם את כישורי אוריינות המידע שלהם?

א. האם הם יודעים להשתמש בכלים של טכנולוגיית מידע ומהי עמדתם כלפי השימוש בה? בהיגדים הנוגעים לימידת הידע בשימוש בטכנולוגיה (טבלה 2) דוברי עברית מדווחים באופן ממוצע על מיומנות גבוהה ועל בטחון ביכולתם לפתור בעיות יותר מאשר דוברי הערבית. ההבדל הגדול ביותר הוא בהגדרת החשש מפני תקלה טכנית (היגד 3, Heb = 1.78, Ar = 2.37)

טבלה 2. תפיסת יכולת השימוש בטכנולוגיה (סולם 1-5, להיגדים 3 ו-5 חושב היפוך)

היגד	שפה	ממוצע	סטיית תקן
1. אני סומך על יכולתי לחפש מידע באינטרנט	עברית	3.96	.172
	ערבית	3.62	.131
2. כשאני נתקל בבעיה במחשב אני יודע לפתור אותה בעצמי	עברית	3.22	.259
	ערבית	2.97	.145
3. אני חושש משימוש במחשב שמא תקרה תקלה	עברית	1.78	.208
	ערבית	2.37	.146
4. אני לומד טכנולוגיות חדשות בקלות	עברית	3.70	.247
	ערבית	3.40	.150
5. אני אוהב להשתמש בכלים שאני כבר מכיר ולא לנסות כלים חדשים	עברית	2.57	.242
	ערבית	2.19	.142
ממוצע כולל		2.98	

בהיגדים המתייחסים ל'עמדות והעדפות בשימוש דיגיטאלי', ניתן לראות את ההבדלים בין דוברי עברית המעדיפים קריאה ממקור דיגיטלי, לדוברי ערבית המעדיפים קריאת מקורות מודפסים (תרשים 1). נתון מפתיע הוא שהדירוג הגבוה ביותר לכלל האוכלוסייה ניתן להיגד: "אני מעדיף לקרוא ספרים וחומרים מודפסים ולא מהמחשב" ($m = 3.45$) וההיגד ההפוך אני מעדיף להשתמש בחומרי קריאה דיגיטליים לצורך הלמודים דורג אף הוא מעל לממוצע ($m = 3.19$) הדירוג הנמוך ביותר הוא אני לא מגיע לספרייה בכלל. אני מוצא את כל המידע הנחוץ ללימודים באינטרנט ($m = 1.95$) במבחן Ttest שנערך על כל ההיגדים, נמצא כאן הבדל מובהק בין דוברי העברית לדוברי הערבית ($p < .05$). דוברי הערבית מגיעים לספרייה כדי להשיג את המידע הנחוץ ללימודים, בעוד שדוברי העברית משיגים את המידע ישירות מהאינטרנט.

תרשים 1. הבדלים בין דוברי עברית לדוברי ערבית בהעדפת תצורת המקור – דיגיטלי או מודפס (בחישוב הממוצע לשתי השאלות משמאל, נעשה היפוך)

ב. כיצד סטודנטים בתחילת הלימודים מעריכים את יכולתם לחפש ולהשיג מידע באופן עצמאי? הממצאים מראים הערכה ממוצעת בכל ההיגדים של כלל הסטודנטים (טבלה 3). נמצא הבדל מובהק גבולי בהיגד 6 ($p=0.056$) בין דוברי עברית לדוברי ערבית. דוברי ערבית נוטים יותר להשתמש בכלי החיפוש של הספרייה (טבלה 3).

טבלה 3. הערכת יכולת חיפוש ושימוש באסטרטגיות לחיפוש מידע

היגד	דוברי ערבית	ממוצע	סטיית תקן
1. כדי לחפש מידע אכתוב בשורת החיפוש בגוגל מילה אחת הקשורה לנושא	ערבית: 2.83 עברית: 2.67	2.83	.249
2. כשאני מחפש מידע לצורך מטלה בלימודים אני מנסה לשאול את שאלת החיפוש בניסוחים שונים	ערבית: 3.61 עברית: 3.34	3.61	.224
3. כשאני מחפש מידע לצורך מטלה בלימודים אני מעדיף להשתמש בויקיפדיה	ערבית: 2.96 עברית: 3.29	2.96	.247
4. כדי לחפש מידע לצורך הלימודים אכתוב בשורת החיפוש בגוגל את השם המלא של העבודה	ערבית: 3.00 עברית: 2.91	3.00	.274
5. אני מכיר את אפשרויות החיפוש באתר ספריית המכללה	ערבית: 3.00 עברית: 3.21	3.00	.255
6. כדי לחפש מידע לצורך הלימודים אכנס לחיפוש בקטלוג/במוסקל של ספריית המכללה	ערבית: 3.00 עברית: 3.51	3.00	.255
ממוצע כולל		3.04	

ג. האם סטודנטים בתחילת הלימודים ביקורתיים כלפי מקורות המידע שהם צורכים לשימוש אקדמי? (טבלה 4)

היחס לעדכניות המידע (היגד מס' 4) דורג גבוה יותר משאר הקטגוריות ($m = 3.67$) אצל שתי הקבוצות. מידת האמון במידע המגיע מחברים (היגד מס' 3) דורג כנמוך ביותר ($Ar = 2.85, He = 2.41$). והערכת

האובייקטיביות של המידע (היגד מס' 6) דורגה נמוך יותר אצל דוברי עברית לעומת דוברי ערבית (Ar = 3.25, He = 2.77). בממוצע הכללי לא נמצא הבדל בין שתי הקבוצות (Ar = 3.2, He = 3.1) והציון הממוצע של קטגוריה זו הוא 3.15 (טבלה 4).

טבלה 4. ממוצע התייחסות ביקורתית למידע

היגד	דוברי	ממוצע (1-5)	סטיית תקן
1. אני סומך על מידע שנמצא באינטרנט ומשתמש בו לעבודות בלימודים	עברית	3.05	.167
	ערבית	3.10	.129
2. אני סומך על מידע שנמצא בויקיפדיה ומשתמש בו לעבודות בלימודים	עברית	2.95	.232
	ערבית	3.10	.122
3. אני סומך על מקורות מידע שחברים מעבירים לי ומשתמש בהם לעבודות בלימודים	עברית	2.41	.215
	ערבית	2.85	.135
4. לפני שאני משתמש במקור מידע אני בודק מתי נכתב המאמר כדי לדעת אם הוא עדכני	עברית	3.68	.274
	ערבית	3.66	.146
5. לפני שאני משתמש במקור מידע אני בודק מי כתב אותו ומה מומחיותו	עברית	3.59	.260
	ערבית	3.43	.154
6. לפני שאני משתמש במקור מידע אני בודק אם לכותב יש אינטרס פרסומי או אידיאולוגי	עברית	2.77	.227
	ערבית	3.25	.146
ממוצע כולל		3.15	

ד. האם סטודנטים בתחילת לימודיהם מודעים להתנהגות מידע ולסוגיות חברתיות המקובלות בעולם האקדמי? בקטגוריה זו עוסקים שלושה ההיגדים הראשונים בנושאים של תיווך מידע. נמצא שינוי בגובה ממוצעי התשובות בין דוברי עברית לערבית, אם כי לא הבדל מובהק. ההיגד הרביעי עוסק בשאלה אתית (העתקה). בהיגד זה קיים הבדל מובהק בין דוברי עברית לערבית ($p < .001$). דוברי עברית לא מצהירים על שימוש בעבודות מוכנות כלל בעוד שחלק מדוברי הערבית מסכימים עם האפשרות הזו (טבלה 5).

טבלה 5. היבט חברתי/אתי

היגד	שפה	ממוצע	סטיית תקן
1. כדי למצוא פריט מידע מהסילבוס אשאל את הספרנים בספרייה	עברית	3.30	.230
	ערבית	3.05	.151
2. כדי לבצע את מטלות הלימודים אני מתייעץ עם חברים	עברית	3.41	.194
	ערבית	3.67	.135
3. כדי לחפש מידע לצורך הלימודים אשאל חברים בפייסבוק או בווטסאפ	עברית	2.57	.234
	ערבית	2.62	.153
4. השימוש באינטרנט ובסלולר מאפשר לי לקבל עבודות מוכנות	עברית	1.41	.142
	ערבית	2.57	.151
ממוצע כולל		2.82	

שאלה 2: נגישות דיגיטלית

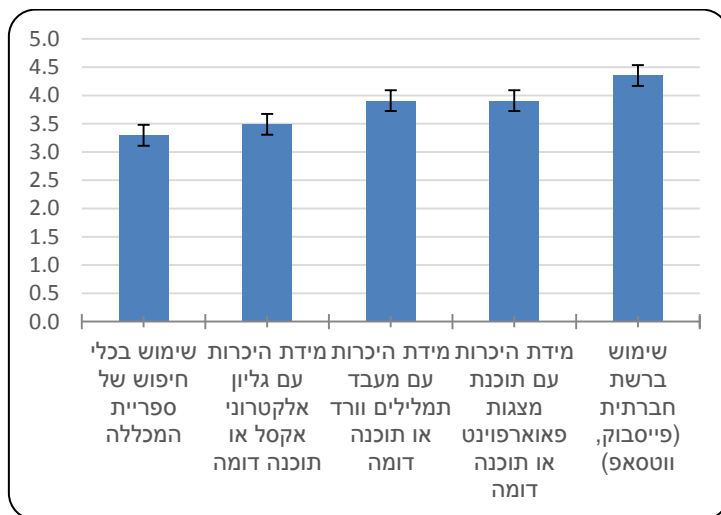
מידת הזמינות והנגישות למחשב ולאיינטרנט בבית הסטודנט ובמכללה (טבלה 6) נמצאה ממוצעת אצל כלל הסטודנטים. ולא נמצא הבדל בין יהודים לערבים.

טבלה 6. זמינות ונגישות לאיינטרנט ולמחשב

קטגוריה	ממוצע (סולם 1-5)	סטיית תקן
זמינות למחשבים	3.7	0.704
זמינות לאיינטרנט	3.8	0.597

מידת ההיכרות עם תוכנות וכלי מידע נפוצים (תרשים 2) נמצאה בינונית-גבוהה אצל כלל הסטודנטים ($m = 3.8, SD = 1.15$ בסולם ליקרט 1-5). הידע בשימוש ברשתות חברתיות דווח כגבוה ביותר מבין הפרמטרים ($m = 4.4$), ומדד השימוש בכלי החיפוש של הספרייה דווח כנמוך ביותר ($m = 3.2$). בשני המדדים, לא נמצאו הבדלים בין דוברי עברית לדוברי ערבית.

כיוון שבאוכלוסייה שנבדקה לא נמצא פער דיגיטאלי לא נבחן הקשר בינו לבין אוריינות מידע.

תרשים 2. מידת ההיכרות עם כלי מידע נפוצים (1 = לא מכיר כלל – 5 = מכיר היטב)

מסקנות

המחקר נערך על אוכלוסייה רב-תרבותית ורב-לשונית, של סטודנטים בתחילת לימודיהם במכללה, במטרה למפות תפיסה והערכה עצמית של ממדים מרכזיים באוריינות מידע.

הסטודנטים דרגו את הידע הטכנולוגי שלהם באופן ממוצע וכך גם את הידע בחיפוש מידע. ממוצע גבוה ניתן רק להיגדים שעסקו בהעדפות צריכת מידע.

נמצא כי יש הבדל בהעדפה של סטודנטים דוברי עברית לקריאה וצריכת מידע באופן דיגיטלי לעומת דוברי הערבית שמעדיפים, לפחות בתחילת לימודיהם לקרוא ולצרוך מידע בדפוס. כמו כן נראית נטייה של דוברי ערבית להשתמש יותר בשירותי הספרייה ובתיווך הספרנים לצרכי צריכת מידע ללימודים ממצא זה תומך בממצאי מחקרים קודמים (Merdlar & Peled, 2016; Greenberg & Bar-Ilan, 2014) שדוברי ערבית נדרשים לתיווך יותר מאשר דוברי העברית.

ההבדל הגדול בהתייחסות לשימוש בעבודות מוכנות בין יהודים וערבים ניתן להסברים שונים. ניתן להסביר זאת בהבדלי התרבות האקדמית, או בקושי הרב בכתובה בעברית. הסבר אחר אפשרי הוא פרשנות שגויה של ההיגד. מכל מקום נדרש מחקר נוסף, כולל מעקב אחר ביצוע מטלות וניתוחן. כיוון שלא נמצא פער דיגיטלי, לא נבחנה השפעתו על תפיסת האוריינות של הסטודנטים – גם כאן יש להעמיק את המחקר ולבחון קיומם של ממדים נוספים הנוגעים לפער דיגיטלי. במחקר נוסף

נמשיך לחקור את המשתנים המשפיעים על לימודי מיומנויות המידע ורכישת האוריינות הדיגיטלית והשפעתה על ההישגים האקדמיים.

מקורות

- אתר משרד החינוך, הענף החינוכי, אוריינות טכנולוגית ודיגיטלית, (1.11.2016)
http://sites.education.gov.il/cloud/home/tikshuv/Pages/oryanut_macshev.aspx
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), (2016), **לוח ב/1 אוכלוסיה לפי קבוצות אוכלוסיה**
<http://www.cbs.gov.il/publications16/yarhon0916/pdf/b1.pdf>
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס), **דוח על המצב הדמוגרפי בישראל 2011**
http://www.cbs.gov.il/population/demo_skira.pdf
- וידיסלבסקי, מ', פלד, ב', ופבסנר, א' (2010). התאמת בית הספר למאה ה-21 ופדגוגיה חדשנית. **אאוריקה**
<http://doi.org/10.1007/s11434-010-3258-5>
- חי, א' ושוהם, ס' (2012). דפוסי הסתייעות באנשים לצורך הכנת עבודה אקדמית בקרב סטודנטים, **מידעת**, 8, עמ' 33-45. אוחזר מ : <http://is.biu.ac.il/files/is/shared/meidaat-08.pdf>
- American Library Association (ALA). 2016. *The Information Literacy Competency Standards for Higher Education*. ALA Annual Conference, Orlando, Florida.
<http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracycompetency.cfm>
- Association of College & Research Libraries (ACRL). 2010. *The Information Literacy Competency Standards for Higher Education*.
<http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency#f1>
- Bennett, S., Maton, K., & Kervin, L. (2008). The digital natives' debate: a critical review of the evidence. *British Journal of Educational Technology*, 39(5), 775-786
- Chai, I. (2008). Information Seeking and Retrieval by Minority College Students. Doctoral dissertation. Bar-Ilan University, Ramat Gan, Israel. (Hebrew)
- Chen, Y.-H., & Chengalur-Smith, I. (2015). Factors influencing students' use of a library Web portal: Applying course-integrated information literacy instruction as an intervention. *The Internet and Higher Education*, 26, 42-55. <http://doi.org/10.1016/j.iheduc.2015.04.005>
- Doyle, C. S . (1994) . Information Literacy in an Information Technology: A Concept for the Information Age. Syracuse, NY : ERIC Clearinghouse on Information and Technology
- Eshet, Y. (2004). *Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era*. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1): 93-106
- Gonen, A., Sharon, D., Lev-Ari, L., Strauss, E., & Segev, R. (2016). The Impact of Nursing Students' Cultural Diversity on the Intention and Attitudes Toward the Use of Information Technology. *Journal of Transcultural Nursing*, 27(3), 302-310.
- Greenberg, R., & Bar-Ilan, J. (2014). Information needs of students in Israel – A case study of a multicultural society. *The Journal of Academic Librarianship*, 40(2), 185-191.
- Hague, C., & Payton, S. (2011). Digital literacy across the curriculum. *Curriculum Leadership*, 9(10).
- Hemp, P. (2009). Death by information overload. *Harvard business review*, 87(9), 83-89
- Kong, S. C. (2014). Developing information literacy and critical thinking skills through domain knowledge learning in digital classrooms: An experience of practicing flipped classroom strategy. *Computers & Education*, 78, 160-173.
- Leichner, N., Peter, J., Mayer, A. K., & Krampen, G. (2014). Assessing information literacy programmers using information search tasks. *Journal of Information Literacy*, 8(1), 3-20.
- Lwehabura, M. J. F. (2016). An assessment of information literacy skills among first-year postgraduate students at Sokoine University of Agriculture Tanzania. *Journal of Librarianship and Information Science* . <http://doi.org/10.1177/0961000616667802>

- Merdler, M & Peled, Y. (2016). Tendencies and Preferences of Choosing Information Sources in Academic Learning: A Case of Native Hebrew and Native Arabic Speakers in Israel. *Journal of Educational and Social Research*, 6(1), 39-47
- Mioduser, D., Nachmias, R., & Forkosh-Baruch, A. (2008). New literacies for the knowledge society. In *International handbook of information technology in primary and secondary education* (pp. 23-42). Springer US.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy?. *Computers & Education*, 59(3), 1065-1078.
- Peters, M., & Frankoff, M. (2014). New Literacy practices and plagiarism: a study of strategies for digital scrapbooking. *Digital Literacies in Foreign and Second Language Education*, 245.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 1. *On the horizon*,9(5), 1-6.
- Price, R., Becker, K., Clark, L., & Collins, S. (2011). Embedding information literacy in a first-year business undergraduate course. *Studies in Higher Education*, 36(6), 705-718
- Shapiro, J. J., & Hughes, S. K. (1996). Information literacy as a liberal art?. *Educom review*, 31, 31-35.
- Tury, S., Robinson, L., & Bawden, D. (2015). The Information Seeking Behaviour of Distance Learners: A Case Study of the University of London International Programmes. *The Journal of Academic Librarianship*, 41(3), 312-321.
- Yoo, S. J., & Huang, W. H. D. (2011). Comparison of Web 2.0 Technology Acceptance Level based on Cultural Differences. *Educational technology & society*, 14(4), 241-252